

יום שלישי 12 ינואר 2016

לכבוד

ועדת הכלכלה בנושא הצעת חוק נתוני אשראי

הנדון: נייר עמדה

בימים אלו מתקיימות ישיבות בוועדה להגברת התחרותיות בשירותים הבנקאיים והפיננסיים הנפוצים בישראל, בוועדת חוקה חוק ומשפט בעניין תיקון מס' 3 לחוק הסדרת הלוואות חוץ בנקאיות, ועדת הרפורמות בנושא הפיקוח על נותני שירותי מטבע, ועדת כלכלה בנושא חוק נתוני אשראי.

מטרת הוועדות היא להסדיר את הרגולציה על הגופים הפיננסיים הקיימים, וליצור תחרותיות למערכת הבנקאית על ידי עידוד הקמת גופים פיננסיים חדשים.

בראשית דברי אברך את העוסקים במלאכה:

מכובדי, יו"ר הוועדות: ח"כ ניסן סלומינסקי, ח"כ אלי כהן וח"כ איתן כבל, מר דרור שטרום, צוות יואל בריס ואבי ליכט.

בעוד כל הוועדות מדברות על מתן אשראי לעסקים בצורת הלוואות, אין התייחסות כלל וכלל לעובדה שעסקים קטנים ובינוניים צורכים לפחות מחצית מהאשראי כנגד ממסרים דחויים ("נכיון שיקים"), שירות שניתן לקבל במערכת החוץ בנקאית ללא צורך בהעמדת בטחונות.

הצעת התיקון לחוק הסדרת הלוואות חוץ בנקאיות מבקשת להגדיר "הלוואה - לרבות נכיון שטר".

הנסיון להגדיר נכיון שיק מסחרי לתאגידיים ועוסקים כאילו הוא הלוואה, יחיל על שירות זה הגבלות בגובה הריבית והגבלות בגביית עמלות טיפול נלוות.

שינוי זה עשוי ליצור אי כדאיות מסחרית אצל גופים פיננסיים (מלתת שירות נכיון ללא בטחונות) ויחסום עסקים בינוניים וקטנים מלקבל שרות זה.

ברצוני לעמוד על ההבדלים בין נכיון שיק מסחרי לבין הלוואה הן מההיבט המסחרי, כלכלי והן מההיבט המשפטי.

ההיבט המסחרי, כלכלי

שירות נכיון שיקים אינו דומה להלוואות כנגד בטחונות כלל ואינו דומה בהיקפיו הכספיים להלוואות ללא בטחונות הניתנות למשקי בית בהיקפים של כ- 50 עד 100 אלף ש"ח.

שירות נכיון שיקים ניתן גם לעוסקים ותאגידיים עם דירוג נמוך, לקוחות נטולי בטחונות, וגם ללקוחות מודרי אשראי במערכת הבנקאית. השירות ניתן לכל הלקוחות ללא כל מחוייבות או התחייבות להיקף פעילות מסוים, ובניגוד לבנקים שכולאים את לקוחותיהם בתנאים כאלו ואחרים.

השירות ניתן לכל הלקוחות בהתאם לצרכים וההיקפים הפיננסיים של העסק, ולא לפי איתנותו הפיננסית של מקבל השירות. כך שגם בעל עסק שהוגבל בעברו יכול לקבל מימון כנגד ממסרים דחויים (נכיון שיקים), ובצורה זו לקחת חלק ולהשתתף בפרויקטים בהיקפים הרבה יותר גדולים מהונו העצמי של מקבל השירות (השירות מצמצם פערים בין חלשים לחזקים).

רוב העסקים הקטנים והבינוניים משתמשים בשירות נכיון שיקים במערכת החוץ בנקאית כמנוע צמיחה וזאת לאחר שהמערכת הבנקאית דחתה אותם בטענות שונות ומשונות, לא ספקה להם מענה ויצרה אצלם דיכוי.

שירות נכיון שיקים במערכת החוץ בנקאית ללא צורך בבטחונות מצמצם פערים בין חלשים לחזקים ומעודד ייצור וצמיחה. השירות עונה על צורך כלכלי חברתי אמיתי וחשוב.

היקף האשראי בפעילות נכיון שיקים לעסקים במערכת החוץ בנקאית מוערך בלפחות 5 מיליארד שקלים (לפי דיווח חברות ציבוריות) ועוד מיליארדי שקלים נוספים מגופים פיננסים פרטיים.

על מנת למנוע נזק בלתי הפיך שיגרורם לקריסתם של עשרות אלפי עסקים ויוליד עשרות אלפי מובטלים, ועל מנת שעסקים קטנים - תאגידיים ועוסקים יוכלו להמשיך ולצרוך אשראי כנגד ממסרים דחויים:

- יש ליצור הבחנה ברורה בין נכיון שיקים מסחריים להלוואה.
- יש לזהות את העוסקים שטרם התאגדו ועדיין נקראים עוסקים, ולראות בהם כתאגידיים לעניין הסדרת הלוואות חוץ בנקאיות ולא כמשקי בית, שאחרת גם להם לא ינתן שירות נכיון בגלל הגבלת גובה הריבית. שהרי חוק הסדרת הלוואות חוץ בנקאיות בא להגן על נוטלי הלוואות לניהול משקי בית, ולא לכאלו שמבקשים לקבל אשראי כנגד שיקים מסחריים למטרות עסקיות.

את ההבחנה האם עוסק דומה ליחיד או תאגיד יש לבצע לפי עסקת המקור (האם ההכנסה מעסק או ממשכורת) ובכך ליצור הבחנה ברורה בין עוסק למטרות עסקיות ובין יחיד שצורך אשראי למטרות ביתיות.

- יש לאפשר לגבות ריביות שמגלמות את מרכיבי הסיכון ושונות אצל כל לקוח, כך שגם העסקים הקטנים נוטלי הבטחונות וגם מודרי האשראי יוכלו לקבל אשראי.

אל לנו לטעות, עסקים קטנים נוטלי בטחונות, כאלו בעלי הסטוריה לא טובה מעולם לא זכו לקבל מענה מבנקים או ממוסדיים (קופות גמל, חברות ביטוח וכו') וכנראה שגם לא יזכו לקבל שירות.

ברגע שתוגבל הריבית לתקרה שאיננה מגלמת את ניהול הסיכונים בעסקה ללא בטחונות, הדבר יצמצם או אף יחסל את האופציות העומדות בפני עסקים קטנים ובינוניים לקבל אשראי.

לצערי, לא רק שהם לא יהנו מהצפת אשראי ועידוד תחרותיות בבנק, אלא להיפך, אלו יאלצו לפנות לשוק האפור על מנת לקבל שירותים, דבר שיגרורם לקריסתם וליצירת מעגל מובטלים נוסף.

ההיבט המשפטי

אבקש להפנותכם לעמדת בתי המשפט בנוגע להבחנה בין עסקת נכיון שיק מסחרי לבין הלוואה:

בתא"מ 13-03-14823 א.ס. אילון יעוץ ושירותים פיננסים בע"מ נ' כהן

בפס"ד האמור דן כב' השופט עמית יריב בסוגיה, האם עסקת ניכיון של שיק מסחרי הינה הלוואה שחלות עליה הוראות חוק הסדרת הלוואות חוץ בנקאיות?

בפסק הדין מסביר כבוד השופט עמית יריב שעסקת ניכיון אינה הלוואה אלא מהווה עסקת מכר ומצטט את דברי כב' השופט (כתוארו אז) א' גרוניס בפס"ד

דוד אביגדור ניהול בע"מ נ' שר האוצר:

"ניכיון שיקים הינו עסקת מכר בה הממכר הוא שיק (לרנר, בעמודים 370-369). משמעות הדבר היא, כי העוסק בניכיון שיקים רוכש שיק מאת בעליו. על פי רוב המכירה היא בתמורה לסכום הנקוב בשיק בניכוי סכום כלשהו. הסכום שנוכה משקף את עלות הפירעון המוקדם של השיק ואת הסיכון של אי גבייתו מהמושך. משבוצע הניכיון, שוב אין בעל השיק יכול לחזור בו ולדרוש את תמורתו מזה ממנו רכש את השיק. מאידך, אם חולל השיק אין לקונה, הוא העוסק בניכיון שיקים,

רח' ז'בוטינסקי 47, אשדוד | טל: 1700-552-552 | פקס: 08-8563398

חפשו אותנו בפייסבוק | www.opalbalance.co.il | [E-mail: opal@opalbalance.com](mailto:opal@opalbalance.com)

תביעה חוזית אלא עילה שטרית בלבד. במידה וגבה הקונה את מלוא הסכום הנקוב ממושך השיק, יעמוד כל הסכום לזכותו. יוצא איפוא, כי כאשר העוסק בניכיון שיקים גובה את הסכום הנקוב בשיק הוא עושה זאת עבור עצמו ורשאי לעשות בכספים המתקבלים כרצונו".

כבוד השופט עמית יריב מרחיב וקובע בפסק הדין שגם במידה והתובע הגיש בקשת ביצוע נגד מוכר השיק ולא ויתר על הזכות לחזור למוכר השיק עדיין לא נשלל אופייה של העסקה כעסקת מכר וזאת לשונו:

היותה של עסקה פלונית עסקת מכר עדיין אינה שוללת את זכותו של הקונה לחזור אל המוכר, בין על דרך של ביטול עסקת המכר ובין על דרך תביעה לאכיפתה של העסקה ותנאיה (וראו לעניין זה סעיפים 11, 14, 15, 17 ו-28 לחוק המכר, תשכ"ח – 1968). על כן, ניתן לראות בחילול שיק שנמסר לניכיון משום פגם או אי-התאמה בממכר המאפשר לקונה חזרה אל המוכר, בוודאי כאשר הטענה היא לכישלון תמורה – שאז ניתן לטעון כי השיק היה פגום בהתאם לסעיף 11 (3) לחוק המכר.

על כן, אינני סבור שניתן לומר שבעצם הגשת התביעה גם נגד "מוכר" השיק, קרי – מוסרו לניכיון – יש כדי לשלול את היותה של העסקה "עסקת ניכיון".

עוד קובע השופט עמית יריב בפסק הדין:

זוהי נוספת המאפשרת בחינה של העסקה ככזו המאפשרת חזרה למוכר נעוצה בשילוב של דיני המכר עם דיני השטרות: גם אם עסקת ניכיון היא עסקת מכר, כמשמעה בחוק המכר, עדיין הנכס הנמכר הוא שטר – ועסקת המכר אינה שוללת את תכונותיו הייחודיות של השטר, ובין היתר את זכותו של האוחז בשטר להיפרע מכל שרשרת הנסבים/מסבים שלפניו (וראו לעניין זה סעיף 30 לפקודת השטרות). על כן, עסקת המכר אינה שוללת את הסיכון של "מוכר" השיק, כל עוד הוא מסב את השיק לידי הקונה, אלא רק מצמצמת אותו.

בפסק הדין השופט עמית יריב מחזק את קביעתו ומצטט את דבריה של השופטת ד' דורנר:

ברע"א 2413/02 לוקרנו חברה להשקעות בע"מ נ' קבוצת כנרת – אגודה שיתופית חקלאית בע"מ פ"ד נח (2) 889 (2004):

"קביעת הגבלות שאינן מתאימות לתנאי השוק תווסת את הפעילות העסקית לאפיקים אחרים, ובהם אף השווקים ה"אפורים" או "השחורים", דבר שיש בו כדי לפגוע ביעילות הכלכלית ובשלטון החוק (השוו לדברי השופט ויתקון ב ע"א 58/68 בנק הפועל המזרחי נ' זורגר [4], בעמ' 672; א' פרוקצ'יה "זה חוזה? זה חפץ? זה חוק! תרומתה הקונסטרוקטיבית של הכלכלה לערפול מושגי-היסוד במשפט" [33], בעמ' 426). בהתאם, יש להתחקות אחר תכליתה

האמיתית של העסקה, ולא להיתפס לכינוייה הטכניים בלבד, שאין להם

ולמטרותיו של חוק הריבית מאומה".

ומכאן ניתן להקיש לענייננו בנוגע להצעת החוק להגדיר "הלוואה לרבות נכיון שטר", שכן עסקת ניכיון אינה הלוואה ולא נכון יהיה ליצור הכללה של כל תחומי האשראי כאילו אחד הם. שהרי עסקת ניכיון שיק מסחרי שונה במהותה ובתכליתה מעסקת הלוואה. עסקת ניכיון שונה בגילום הסיכונים שכרוכים בה מעסקת הלוואה.

לסיכום

אני מברך על ההחלטה בהקמת רגולטור לתחום האשראי החוץ בנקאי, אך מכאן עד ליצירת זהות מוחלטת כאילו עסקת נכיון הינה הלוואה יש בה יצירת עיוות הן מההיבט המסחרי כלכלי והן מההיבט המשפטי שכבר יצר הבחנה ברורה בין השניים.

שירות נכיון שיקים הינו מוצר המאפשר לעסקים לקבל אשראי ללא צורך בטחונות גם ללקוחות מודרי אשראי ובעלי היסטוריה לא טובה, גם לכאלו שהוגבלו בעברם, גם לכאלו שההון העצמי שלהם אינו תואם את אופי פעילותם.

השירות משמש להם כמנוע צמיחה ונותן להם מענה פיננסי (הקדמת תשלום בניכוי עמלה) לאחר שהמערכת הבנקאית יצרה, ייבוש" של אשראי אצל אותו מגזר, יצרה דיכוי ולא נתנה אשראי לאותם עסקים שבאמת זקוקים לו.

פעילות נכיון השיקים במערכת חוץ בנקאית מרכזת כ-5 מיליארד ש"ח לטובת עסקים קטנים ובינוניים.

השירות הוא צורך כלכלי חברתי אמיתי למשק הישראלי ככלל ולעסקים קטנים בפרט.

המערכת החוץ בנקאית זוכה לביקושים בשנים האחרונות בגלל צורך קיומי אמיתי של אשראי שאיננו קיים במשק מכיוון שהבנקים אינם מספקים אשראי אמיתי לעסקים שבאמת זקוקים לו.

יש לחזק את המערכת החוץ בנקאית תוך הקפדה על רגולציה נכונה ומידתית, שכן הנש"מים הינם גופים קטנים ורגולציה לא מידתית עשויה "לשפוך את התינוק עם המים".

אני קורא למחוקקים לקבל החלטות הגיוניות ואחראיות בנושא גובה הריבית בעסקאות נכיון שיקים מסחריים, תוך למידה אמיתית מה הוא שירות נכיון שיקים מסחריים ללא בטחונות, מה הם המשאבים הדרושים לביצוע עסקאות נכיון (פרסמתיות באתר ועדת חוקה חוק ומשפט מצגת מפורטת העומדת על ההבדלים בין עסקאות נכיון להלוואות), ומי הם השחקנים שידועים, יכולים ומעוניינים לטפל במגזר לקוחות אלה (לקוחות קטנים, נטולי בטחונות שדורשים זמן טיפול ארוך ומתיש).

שאחרת שירות זה לא יינתן לעסקים קטנים ובינוניים, מה שייצור וואקום אדיר באשראי וללא ספק יחזק את השווקים ה"אפורים" ו"השחורים".

לטיפולכם המקצועי אודה

בברכה,

דניאל מזרחי, מנכ"ל אופל בלאנס

העתקים:

ח"כ אלי כהן יו"ר הוועדה המיוחדת לדיון בהצעת חוק שירותים פיננסיים חוץ מוסדיים

מר דרור שטרומ יו"ר הוועדה להגברת התחרותיות בשירותים הבנקאיים בישראל

הוועדה המיוחדת לדיון בהצעת חוק שירותים פיננסיים חוץ מוסדיים

מר איציק אוחנה - משרד האוצר

ח"כ איתן כבל יו"ר ועדת הכלכלה

שרת המשפטים איילת שקד

ח"כ משה גפני יו"ר ועדת הכספים

הגברת רני נויבואר משרד המשפטים

ח"כ ניסן סלומינסקי יו"ר ועדת חוקה חוק ומשפט

מר יואל בריס היועץ המשפטי של משרד האוצר